

Todagers uteskole om livet i og ved Skolda

Annethvert år tar Gåsbakken skole ved lærer Randi Merethe Stenseth sine 6.- og 7.- klassinger med på en todagers uteskole om livet i og ved bekken. Med bistand fra Prosjekt Klima, miljø og livsstil var det 3. juni dyrelivet i Skolda som sto på planen, samt en orientering om trekullproduksjonen i området fra gamle dager. 4. juni besøkte vi ei beverhytte og lærte om beveren, elevene lærte om betydningen av kantskogen og om forskjellige kantskogvekster, noen fisket og det ble laget litt bålmat.

Marte Aursand har en gjennomgang av framgangsmåte for fangst og bestemmelse av arter

Allemannsretten og forurensing av søppel

Som alltid før uteskoleaktiviteter hadde vi en orientering om Allemannsretten og den rettighet vi har til å ferdes i skog og mark og samtidig om de plikter og regler vi har for å kunne ha denne fantastiske muligheten til å ferdes fritt i naturen. Marte Aursand fra prosjektet fortalte litt om hvordan en skal oppføre seg i områder der det er hekkende fugl og ynglende pattedyr. Det å være rolig og ha stille oppførsel er å ta hensyn til dyrelivet rundt oss. Kanskje en da er så heldig at en ser noe spennende også. Vi skulle til et område med hekkende tranepar og sangsvanepar dagen etter.

Jan Henrik Dahl fra prosjektet fortalte litt om hvor viktig det er å ikke forurense naturen med hverken kjemikalier eller avfall. Han kunne fortelle at det vi heller ut i avløp og sluk eller ut i naturen vil havne i vassdragene og kanskje også i maten vi spiser. For vann sirkulerer og vann tas opp i de fleste organismer. Det samme gjelder brenning av søppelbål. Når det brenner avgir det ofte giftige gasser og røyk som blander seg i skyene og faller ned som regn andre steder enn der vi bor. Samtidig forurenser det jord og vann og påvirker helsa vår. Vi må også tenke ut over våre landegrenser når vi gjør det vi gjør.

Fikk vi noe i håven her da?

Randi Merete med oppslagsverk.

Insekt i vann

Det var en godt motivert gjeng som kom syklende innover Hogsterveien. Stedet vi skulle til var fint opparbeidet med bål plass, benker og bru over elva. Elevene kom syklende fra skolen godt motivert for dagen. De fikk en kjapp gjennomgang av bruk av utstyr og bruk av bestemmelsesduken for dyreliv i ferskvann, før de delte seg i grupper og startet utforskingen. Det var spennende arbeid for både elever og lærere. Hva finnes av dyreliv i ei elv? Vi fant steinfluenymfer, vårfluelarver med hus, døgnfluenymfer, vannløpere, vannmidd, hoppekreps, rumpetroll, fjærmygglarver, snegler, libellenymfe og vann-nymfelarve. Vi hadde en oppsummering om de forskjellige artene vi fant og det ble fortalt litt om hver enkelt art. Steinfluenymfene liker mye oksygen i vannet og om det er næringsrikt sig fra kantene kan det gå utover antallet steinfluer. For næringsrikt vann har gjerne en del næringskrevende algevekster som krever oksygen når de brytes ned. Det går ut over oksygen-innholdet i vannet. Men vi fant steinfluenymfer der det var litt strøm. Hoppekrepsen er en god indikasjon på at det er tilstrekkelig med oksygen i vannet.

På jakt etter insekt.

Her blir det bål!

Det er egentlig bålforbud i skog og mark mellom 15. april og 15. september. Men marka var fuktig, været var stille og bålplassen lå ved ei elv, så bål ble det og vi kunne servere te av friske bjørkeblader med sukker. Det var en uvant smak for de fleste. Noen få ba om påfyll, så smaken er forskjellig!

Kullmile

På vei tilbake stoppet vi ved ei kullmile som lå like ved stien. Den var om lag 12 meter i diameter og 1,10 meter høy. Dette var en av mange kullmiler som finnes i området. Det er usikkert hvor gammel den er, men det er sannsynlig at den er en del av en storstilt produksjon av kull som skulle brukes i bergverkene som var lokalisert i distriktet. Slike miler krevde store mengder trevirke. De ble bygd opp på en spesiell måte slik at forbrenningen av treet foregikk riktig. Om milene ikke ble passet på, kunne de ta fyr og hele produksjonen kunne gå tapt. Det kunne ta over en uke å «brenne» ei stor kullmile. Trekullet ble produsert for å få konsentrert energi. Det ga igjen reduserte transportkostnader og ga en bedre varme. Slik menneskelig aktivitet som skjedde for lenge siden er i dag kulturminner. De er med på å fortelle en historie om tida som var.

Vi fant kullrester.

Mila var stor over 15 meter i diameter!

Dag 2

Dag to startet ved at vi gikk ned mot beverhytta ved Skoldosen. Lærer Randi Merethe Stenset stoppet ved restene av en snøplog og fortalte en gripende historie om en familie som bodde på et avsidesliggende småbruk oppe i lia og som benyttet veien vi gikk på til skolevei.

Erosjon på gang

Kantskog

Ved Skolda så vi på en del planter og trær som vokser der det er fuktig. Bekkeblom, mjørdurt, kratthumleblom, strutseving, vier, bjørk og gråor. Mjørdurt vokser der det er mye organisk og næringsrik jord. Den kan en lage blomstersaft av. Strutseving er en bregne og er god å spise som helt nyutsprungen og kan smørdampes til middag. Vier er god mat til elgen. Ei stor bjørk kan på varme sommerdager suge opp 500 liter vann.

Bekkeblom

Gråora er viktig for den har noen knoller på røttene med nitrifikasjonsbakterier som kan omdanne nitrogen fra lufta til nitrogen som andre planter kan gjøre seg nytte av. Derfor kan gråora sløse med næringen på høsten ved å felle grønne blader. Den har også et godt utviklet rotsystem som gjør at den er god til å holde jordmasser sammen og hindrer erosjon eller utvasking av jord. Det gjør at den er en god og viktig kantskogplante mot vann og vassdrag. Vi så tydelig at elva hadde begynt å grave mer der trærne var svekket.

Beverens liv

Videre langs elvekanten så vi beverens aktivitet i form av slepestier, bevergnag og renner ut i vannet. Vi fant en bjørkestrange som var gnagd på og så at beveren ikke likte never, men hadde revet av denne og spist barken under. Det er ganske naturlig for det er under barken at treet lagrer næring i løpet av høsten. Vi så ingen ferske gnag og det er kanskje fordi den på sommeren heller spiser friske vannplanter. Men vi så hytta med restlager av vinterens matforråd av kvister og greiner utenfor.

Bevergnag

Selje er vintermat for bever!

Beveren lever i et varig parforhold og de får 1-3 unger hvert år i månedsskifte mai-juni. Kanskje var det små marsvinlignende nurk på 500 gram som lå der inne i hytta nå? Ungene bor sammen med foreldrene i ca 2 år til de blir kjønnsmoden. Da drar de avgårde for å finne make og etablere seg. Om mordyret dør vil flokken som regel oppløses fordi det er hun som holder familien samlet. Hytta er laget slik at inngangen ligger under vann. De kommer inn til spiserommet der maten fortæres, og lengre inn og opp i hytta oppholder de seg og sover. Den er kveld- og nattaktiv og når den værere fare, slår den med halen for å varsle flokken. De markerer sitt revir med lukt og beskytter det mot andre artsfrender. Beveren demmer ikke når den ikke må. Når hytteinngangen er sikret under vann som her i Skolda, trenger den ikke å bruke masse energi på dette. En flom ville dessuten ta med seg hele demningen!

Fiske og behandling av fangst

Vi dro tilbake til samme plassen som dagen før for å spise nistepakken vår. Det ble bål, stekt skive og deilige lapper på medbragt steikehelle. Så var det fiske som sto for tur. Stenset senior kom en tur og viste sin kunnskap om fiske og hvordan den kunne tilberedes. Det er alltid hyggelig når generasjoner samles til kulturoverbæring og deling av erfaring. Det ble vel fanget 5 fisk av fin størrelse.

En ivrig sportsfisker.

Mesterlære, en verdifull læring.

Noen av elevene fikk prøve å gjøre opp fisken selv og vi dissekerte noen og fant mageinnhold. Den hadde spist både snegler og fjærmygglarver i hvert fall! Noe annet som vi fant var måkemakk. Den ligger sammenkveilet inne i en slags hinne som er festet til mageinnholdet eller i bukskinnet. Det er en bendelorm som har både fisk og måke som vertsdyr. Her var det en fin anledning til å fortelle hva som kan forebygge spredning av måkemakk fra vann til vann. Det er bare å grave ned eller fjerne mageinnholdet slik at måken ikke får i seg makken. Elevene fikk se og høre om hvordan fisken ser ut innvendig. Noen av fiskene ble stekt på bål. Det var stas.

På denne siste dagen med uteskole, ble det lagt vekt på det å være ute og kjenne på utetilværelsen. Friluftsliv! Det å være ute sammen med andre gjør at alle må bidra til at alle skal kunne trives. Det er læring i det også, som for eksempel å samle ved til bål. Det går ikke av seg selv. Skogen var full av nedhogde trær fra en skogrydding. En elev hadde med egen sag andre dag og tok oppgaven med å skaffe ved med stor iver. Andre kløyvde og en annen laget bålet. Noen stekte lapper, mens andre fisket. Vi la ikke inn så mye naturfag. Det kom av seg selv. Dessuten er dette læring på flere nivå!

Øving gjør mester

Sjekk av mageinnhold og måkemakk

Lapper på bål var populært.

Flott bidrag til fellesskapet!

(10.06.15)

Tekst: Marte Aursand

Foto: Jan Henrik Dahl